

עיניו. מסקנות משלו; השקפה עצמאית ככל האפשר, נשענת על מראה-עיניים, בלי להתעלם מעובדות הסותרות אותה. וסוף-סוף כל פירוט מאשר את המסקנה העומדת מאחורי כל המסקנות האחרות: הרי זו ארץ של פרויקטים. הכל ייתכן בה — וגם להפך.

ד. ג.

ציירים בקיבוץ

תשעה-עשר ציירים מאנשי הקיבוצים של „השומר הצעיר“ (בהם שלושה שאינם עוד בחיים) מיוצגים באלבום מפואר זה בעשרים-חמישה דפים מודפסים בהדפסת-אופסט (חל-קם הגדול צבעוניים), העתקות של ציורי-שמן, רישומי עט ועפרון, מונוטיפ, חיתוכי עץ וסריאוגראף.

ודאי לא יחסרו „צרי-עין“ שיטענו כי אסופה זו של יצירות-אמנות אינה מצדיקה בשום פנים את הגדר שבה הקיפוח, גדר הקיבוץ — או, ליתר-צדק, גדר הקיבוץ ה„ארצי“. ובאמת, נראה הדבר כי נימוק להתגדרות מיוחדת זו יש לחפש בכיתתיות המופלגת שעליה נתגדל הציבור הישראלי, כיתתיות המוטעמת כפלי-כפליים בתחומי שליטתם וקרינתם של הזרמים האמונים יותר על דוקטרינאריות אדוקה. עצם הציורים שבאלבום זה אין בהם בשום-פנים כדי להעמידנו על ייחוד עושיהם מפלל ציירי הארץ, קל-וחומר מפלל ציירי הקיבוצים, או מפלל הציירים שבישובים החקלאיים. (וזאת על אף ה„ניואנס“ הדק שדיקדק בו מי שקרא שם לאלבום זה שלפנינו, שדייק ואמר „ציירים בקיבוץ“ ולא „ציירי הקיבוץ“). אין ייחוד זה נראה לא בטכניקה, לא בחיפוש-הדרך, אף לא ב„נושאים“. ראוי לנו רק

שנודרו ונוסיף כי ייחוד זה אין כלל צורך שייראה, לפי עניות-דעתנו — לא בטכניקה, לא בחיפוש-הדרך, אף לא ב„נושאים“.

אכן, כל אלה אולי הם דיקדוקי-עניות סתם. אפשר מאד שהעיקר הוא ה„יש“ שמקנה לנו האלבום הזה. והרי זה „יש“ שההוצאה יכולה להתכבד בו ולהתפאר בו: מצד טוב-הטעם, הבינה הגראפית ונקיטת-הביצוע מסת-מנת התקדמות מבורכת מאד לעומת נסיונות קודמים שלה בתחום האלבומים האמנותיים (למשל: הכרך הבינוני-האפרורי „הגראפיקה הישראלית“). הטקסטים המלווים כמעט שאי-גם מקלקלים את השורה, וסימני יד טובה ועין בוחנת ניכרים אף בפרטים קטנים ביותר.

העבודות אין בהן להפתיע במיוחד, לא את מי שלא ידע את „הציירים בקיבוץ“ ובודאי לא את מי שנודמן לו כבר לעקוב אחריהם. עם זאת מידת ההגינות מחייבת לציין לטובה במיוחד את חיתוך-העץ הצבעוני של יוסף וייס (מס. 19), את ה„קיקיון“ הפרוע והמאור-גן-להפליא של רודא רייטלינגר (מס. 15), את „העצים העתיקים“ עזי-ההבעה של חיים ברגל (7) ואת ה„קונסטרוקציה“ המופשטת של יחזקאל קמחי (9).

מ. ב.

נופי צרפת

יכול היה צורך הרשימות שמחזיק ספר זה להיות דוגמה נאה לכתיבתה של גיאוגרפיה „הומניסטית“, המעמידה את האדם לדורותיו במרכז התיאור הגיאוגרפי ו„מאנשת“ אפילו את נוף-הטבע עצמו. אם לא עלה הדבר בידי המחבר, אף שוודאי דווקא לכך התכוון, הרי זה אולי משום שלא גמר בנפשו מה ה„טון“ הנכון, או ה„זאנר“ הנכון, אשר יבחר לו. הגה על כן נמצא, כביכול, נופל פעם בפעם בין כמה וכמה כסאות: בין נוסח מתב אינטימי לנוסח פיליטון לנוסח כתבה עתון נאית לנוסח רשמית-דרך סתם, כמו גם בין השתפכות-הנפש לקונטמפלציה פילוסופית ולציור-מראות ענייני. על אף ליקויים עקרוניים אלה, מצטיינת

* חנוך ברטוב: ארבעה ישראלים וכל אמריקה; ספרית פועלים / „דעת זמננו“, 1961; עמ' 208.

** ציירים בקיבוץ; עריכה: פסל פרידברג, אבא קובנר; ספרית פועלים בשיחוף עם ארגון הציירים והפסלים של הקיבוץ הארצי, 1961; 25 דפי תמונות + טקסטים.

אכן, דומה כי אף שורות אלו דבק מהן משהו מאותה התרוננות־שבהבה הנסוכה על רשי־מותיו של דב גיר...

י. ע.

ספר־היובל ליצחק בער

לשורת ספר־היובל, שיצאו לאור בארץ ל־כ־בּוּדִם של חוקרים בענפי המדע השונים, נצטרף לאחרונה ספר־היובל לכבודו של המלומד הירושלמי, חוקר תולדות־ישראל בימי הבית השני ובימי־הביניים, פרופ' יצחק בער, שהוא אחד מאותם חוקרים שמאמריהם וספריהם נעשים אבני־תשתית לכל חקר הענף בו עסקו.

החברה ההיסטורית הישראלית ריכזה בספר־היובל לא פחות משלושים־ושנים מאמרים, פרי־עטם של חוקרים במדעי־היהדות, על נושאים שונים במקרא (מתוך האספקט ההיסטורי) ובתולדות ישראל.

ד"ר א. מלמט סוקר במאמרו, "חצור ראש כל הממלכות האלה לאור התגליות האפיקרא־פיות והארכיאולוגיות", את מעמדה של חצור בתקופת כיבוש הארץ ע"י יהושע ולפני־כן. נקודת־המוצא לדיינו הוא הפסוק "כי חצור לפנינו היא ראש כל הממלכות האלה" (יהושע יא, 10). הערה צדדית זו של ההיסטוריוגרף המקראי נותנת מקום לסברה כי אכן לא היתה חצור "ראש ממלכות" בתקופת הכיבוש עצמו אלא בימים קדומים יותר; כיוצא בזה אנו מוצאים הערות־לזואי על עברם של מקומות שונים במקרא: "ושם חברון לפנינו קריית־ארבע" (יהושע יד, 15; שופטים א, 10). במאמר זה סוקר מלמט שורה של תעודות המצביעות על מקומה של חצור במערך הכללי של היחסים הבינלאומיים במזרח העתיק, ומגיע למסקנה שדברי ההיסטוריוגרף בהערת־הלואי שלו, "אינם אמורים, או לפחות אינם מכוונים בראש־ובראשונה, כנגד מצבה של חצור ערב הכיבוש הישראלי, אלא עדות הם לגדולת קדומים של המקום, שראשיתה בתקופת הברונזה התיכונה ב'... מסתבר שמעמד הכורה שנועד לחצור בימי הכיבוש היש־

הרצאת־הדברים בכוח מעולה של המחשה, ואין בה מאומה מן היובש של איש־המקצוע (והמחבר הריהו גיאוגרף מקצועי) שירתיע את הקורא הרגיל — או ינסוך עליו תרדמה. מקור השראתן הראשי של רשימות אלו הוא האהבה — אהבה בלי מצרים למה שרואות העיניים, העיניים הפקוחות לרווחה בלי הרף, אהבה לצרפת הארץ והאומה, אהבה היוצאת מן הלב. מלבו של הכותב היא יוצאת ואל לבו של הקורא היא נכנסת. מי שאינו מכיר את צרפת ייפסס לחיבתה עם מקרא הספר, מי שהכירה יתמלא זכר־דברים וגעועים.

צרפת היא ארץ שקשה לא להתאהב בה; אם לא ממבט ראשון הרי ממבט שלישי ורביעי. זוהי ארץ שאפילו בניה ויושביה אוהבים אותה אהבת־נפש, דבר שאינו שכיח ביותר ברוב ארצות המערב בימינו. ואין לך ארץ שפה רבים הנכרים שדבקה בה נפשם במרוצת הדורות.

קשה לתלות את סיבת הדבר בקולר אחד מסוים. היטב אנו יודעים שאין זו ארץ גדושה אידיאליזם ואהבת־הבריות, שהלחם אינו נקטף בה מן האילנות והחסידות אינה נוטפת בה מן הגנות. יושביה אפשר למנות בהם, כמובן, מאז ומעולם, כל מיני מידות של קשיחות־לב וצרות־מות, אנוכיות ואהבת־בצע, התנשאות והפכפכות. אף על פי כן יש בה הרבה והרבה סגולות־חמדה, שאם רק השכלת לעמוד עליהן בעל־כרח אתה הולך שבי אחריהן, בצירופן. קצת עושים היינות והגבניות, חכמת־החיים ואהבת־החיים, מ־ש־מני־הארץ ומגד־השמיים, סגנונותו של הנוף הטבעי והאנושי, כשרון־המעשה והנאת־הבטלה, בינת הזיקנה ושקיקת הנעורים, כובד־הראש וקלות־הדעת, חיותו של ההווה ונכחותו הגאה והמורגשת של העבר והתר־מותו הבוסחת של העתיד, וקצת עושה אותה תחושה מופלאה של רציפות, המשכיות, שלמות כוללת של ציביליזציה איתנה, עמך קת־שרשים, למודת נסיון, חדרות חוש־מידה, שקיפת תרבות של יום־יום.

* דב גיר: נופי צרפת (מסות ומסעות); הוצאת "מסדה", 1960; 121 עמ'.